

УДК 378

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/35-4-29>

Олена МАЛИЦЬКА,
orcid.org/0000-0001-6296-5957
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри початкової освіти
Бердянського державного педагогічного університету
(Бердянськ, Запорізька область, Україна) sokolska116@gmail.com

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ДО ОСЯГНЕННЯ ЦІННОСТЕЙ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА В КОНТЕКСТІ ХУДОЖНЬОГО СИНТЕЗУ

У статті висвітлені проблеми сучасної мистецької освіти майбутнього вчителя в контексті художнього синтезу як феномена сучасних глобалізаційних процесів. Підкреслено, що синтез мистецтв не є новітньою концепцією, але на початку ХХІ століття він набув унікальної порівняно з іншими епохами ролі в художній культурі сучасного суспільства. Акцентовано увагу на тому, що унікальність процесів сучасного художнього синтезу підтверджується такими його характеристиками, як «глобальність», «інтерактивність», що відповідає світогляду людини третього тисячоліття. Визначено, що сучасні художні практики характеризуються новими синтетичними властивостями, а отже, і підходи до опанування майбутніми вчителями сучасних форм мистецтва мають враховувати відповідні особливості сприймання мистецьких творів і синестетичні особливості процесу художньої творчості. Автором вивчено вплив процесів синтезування різних за групами та видами мистецтв у сучасній художній культурі на зміст і технології мистецької освіти майбутнього вчителя. Автором визначено, що оновлення технологій мистецької освіти та її методологічного підґрунтя в контексті художнього синтезу є фактором ефективного розв'язання проблем художньо-естетичної підготовки майбутніх учителів. На підставі теоретико-емпіричних досліджень висвітлено складність і нові аспекти цього явища, зумовлені його міждисциплінарним характером. Автор наводить низку положень, які можуть слугувати орієнтиром при створенні технології практичного використання розвивальних можливостей синтезу мистецтв у мистецькій освіті майбутнього вчителя. Запропоновано систему методологічних підходів у мистецькій освіті майбутнього вчителя, які відповідають сучасним синтетичним способам обробки інформації та особливостям актуальних мистецьких практик. Підкреслено значення впровадження концепції художнього синтезу в зміст мистецької освіти майбутнього вчителя як фактора, що сприяє структуруванню сприйняття явищ сучасної художньої культури здобувачів вищої педагогічної освіти.

Ключові слова: мистецтво, сучасна художня культура, концепція синтезу мистецтв, інтеграція мистецтв, мистецька освіта, художньо-естетична підготовка майбутніх учителів.

Olena MALYTSKA,
orcid.org/0000-0001-6296-5957
Candidate of Pedagogical Sciences,
Associate Professor at the Department of Primary Education
Berdiansk State Pedagogical University
(Berdiansk, Zaporizhzhia region, Ukraine) sokolska116@gmail.com

TRAINING A FUTURE TEACHER TO COMPREHEND THE VALUES OF GLOBALIZING SOCIETY IN THE CONTEXT OF ARTISTIC SYNTHESIS

The article covers the problems of modern art education of a future teacher in the context of artistic synthesis as a phenomenon of modern globalisation processes. It is emphasised that the synthesis of arts is not the latest concept, but at the beginning of the 21th century, it acquired a unique (compared to other epochs) role in the artistic culture of modern society. The attention is focused on the fact that the uniqueness of the processes of modern artistic synthesis is confirmed by such characteristics as “globality”, “interactivity”, which corresponds to the world view of a person of the third millennium. It was determined that modern art practices are characterised by new synthetic properties, and therefore the approaches to the acquisition of modern forms of art by future teachers should take into account the appropriate peculiarities of perception of works of art and synesthetic peculiarities of the artistic creativity process. The author studied the influence of the processes of synthesis of different groups and types of arts in the modern artistic culture on the content and technologies of art education of a future teacher. The author determined that the updating of technologies of art education and its methodological basis in the context of artistic synthesis is a factor in effective solving the problems of artistic and aesthetic training of future teachers. On the basis of theoretical and empirical research, the complexity and new aspects of this phenomenon caused by its interdisciplinary nature are covered. The author adduces a number of

propositions that can serve as a guide in creating the technology for the practical use of developmental possibilities of the synthesis of arts in the art education of a future teacher. The system of methodological approaches in art education of a future teacher that correspond to the modern synthetic ways of information processing and peculiarities of relevant art practices is offered. The importance of introducing the concept of artistic synthesis into the content of art education of a future teacher as a factor that contributes to the structuring of the perception of the phenomena of the modern artistic culture of higher pedagogical education students was emphasised.

Key words: art, modern artistic culture, concept of synthesis of arts, integration of arts, art education, artistic and aesthetic training of future teachers.

Постановка проблеми. Будь-яка інформація в сучасному суспільстві внаслідок зростання обсягу текстів (Клепко, 2006) перестала бути предметом окремої дисципліни та набуває трансдисциплінарних рис. За таких умов вона є тим універсумом, що дає змогу досягати навколишню дійсність у контексті наявних глобалізаційних процесів. Нагальна необхідність взаємозв'язків та асоціацій між різними явищами сучасності призвела до появи таких феноменів, як мультидисциплінарність, міждисциплінарність, трансдисциплінарність, і намагань упорядкувати ці знання на основі інтеграції, синтезу, синергії.

Зростання обсягу та характеру знань, яке є безпрецедентним в епоху глобалізації, вимагає адаптації менталітету сучасної людини до цих знань, оскільки «великий розрив між менталітетом дійових осіб і внутрішніми потребами розвитку того чи іншого типу суспільства завжди супроводжує падіння цивілізації» (Nicolescu et al., 2014).

Модифікація знання, поява нових феноменів і явищ у всіх аспектах сучасного буття спостерігаються також і в художній культурі, яка є однією з найбільших сфер впливу процесів глобалізації. Однак якщо економічна, політична та соціальна сфери суспільства глобалізуються на основі уніфікації, то в духовній сфері цей процес базується передусім на принципах інтеграції, що зумовлено специфікою художньої творчості. Уніфікація виключає такі специфічні властивості будь-якого мистецького явища, як унікальність, неповторність, суб'єктивність. Можна спостерігати синтез і взаємодію не тільки різних аспектів художньої культури, а і їх інтеграцію з науковими або технологічними процесами та й узагалі «нехудожніми» явищами, а конгломерати, що виникають у результаті таких взаємодій, не є суто художніми об'єктами.

Трансформації у сфері художньої культури під впливом процесів глобалізації в постмодерному суспільстві викликають зміни й у сучасній мистецькій освіті, зокрема художньо-естетичному розвитку майбутнього вчителя мистецьких дисциплін. Сучасна мистецька освіта майбутнього вчителя має відтворювати всі аспекти нової специфіки художньої творчості: взаємини митця й сучасних художніх і «нехудожніх» технологій,

нові інструменти втілення творчого задуму, зміни в процесах глядацького сприймання.

Усвідомлення та розуміння сучасних соціокультурних явищ можливе за умов опанування особистістю різних художніх практик, як традиційних, так і синтетичних. Отже, формування загальнокультурних компетентностей у новому контексті має бути спрямоване на всебічне пізнання навколишньої дійсності й цілісне оволодіння соціальними, моральними, психологічними, естетичними складниками мистецтва, що буде сприяти виникненню нових культурних феноменів як творчих проявів особистості майбутнього вчителя.

Аналіз досліджень. Висновок, що сучасна освіта людини може бути тільки трансдисциплінарною, інтегральною або синтетичною, є провідною ідеєю досліджень останніх років (Б. Ніколеску, М. де Мелло, В. Мокій). Таке бачення розвитку науки є намаганням вирішити нагальну проблему: «... як отримати доступ до інформаційних відомостей про світ і як сформувати вміння послідовно викладати й організувати ці відомості? Як сприймати й розуміти Контекст, Глобальне (відношення цілого і частин), Багатомірне, Складне?» (Morin et al., 1999). Науковцями визначається, що сучасна наука з'явилася як результат насильницького розриву з давнім цілісним осмисленням навколишнього світу й визнавалася абсолютно незалежною від суб'єкта та будь-яких суб'єктивних проявів (Клепко, 2006). Вона розвивалася поза теологією, філософією та культурою. Сучасні наслідки цього трактуються вченими як потенційна небезпека самознищення людської цивілізації, а синтезування різних аспектів знання – як необхідна тенденція існування суспільства (Ельріх та ін., 2011).

Загальні аспекти феномена трансдисциплінарності концептуалізовані в зарубіжних (Л. Киященко, О. Гребенщикова, К. Пол, Р. Фродеман, Дж. Кляйн, І. Стенгерс) і вітчизняних дослідженнях (Л. Бевзенко, Л. Горбунова, І. Єршова-Бабенко, Т. Суходуб). Актуальними є дослідження, у яких вивчаються можливості трансдисциплінарних підходів у вирішенні глобальних проблем в освіті й в інших сферах життєдіяльності суспільства

(О. Стрижак, М. Попова, О. Тягло, О. Дольська). Оригінальні трансдисциплінарні аспекти мистецької освіти висвітлені в новітніх дослідженнях Х. Інвуд, яка трактує художню освіту як аспект екологічного активізму; С. Булле, у роботі якої художня практика визначається як психологічний інструмент; В. Шапошнікова, який розглядає математику як естетичний феномен. Х. Люсеро визначає можливий вектор інтеграції між педагогікою та концептуальним соціально орієнтованим мистецтвом.

Синергійні процеси в мистецькій освіті досліджують В. Шульгіна, О. Яковлев. Ідея синтезу науки, мистецтва та освіти є провідною в дослідженнях Л. Золотарьової, Л. Калініної. Діалектичним взаємовідношенням музики й візуального мистецтва присвячені наукові пошуки А. Павко та Л. Білої. Проблеми мистецької освіти в умовах полікультурного розвитку суспільства вивчає Ж. Денисюк. Проблеми взаємодії мистецтв і її відтворення в освітньому процесі ЗВО присвячені праці О. Отич, О. Рудницької, С. Соломахи. Проблеми взаємодії та взаємообумовленості художньої культури та мистецької освіти майбутнього вчителя висвітлюють роботи Л. Масол, В. Рагозіної, Л. Школяр, О. Щолокової.

Отже, проблеми трансдисциплінарності в мистецькій освіті, реалізації концепції художнього синтезу як відтворення світових глобалізаційних процесів і фактору оптимізації процесу загального розвитку особистості є досить висвітленими в науковій літературі, але ж протиріччя сучасності висувають нові питання на шляху розв'язання цих завдань.

Мета статті. У статті пропонується розглянути аспекти відтворення та впливу процесів глобалізації на зміст і технології сучасної мистецької освіти. Сукупність таких факторів, як синтез різних груп, видів, технологій мистецтва в надбаннях сучасної художньої культури, інтеграція художньої діяльності з іншими видами активності людини, призводить до появи нових продуктів, які не можуть уважатися творами мистецтва в класичному розумінні цього поняття й належати до певної традиційної групи або виду мистецтва. Зміст і технології процесів опанування особистістю «художньої картини світу» зумовлені цими факторами й мають специфічні особливості, відповідні до сучасних реалій.

Виклад основного матеріалу. Масштабність глобалізаційних процесів, що відбуваються в сучасному світі, зумовила їх відображення в мистецтві та вплинула на зміну творчої свідомості, художньої мови традиційних видів мистецтва.

Збагачення сучасних художніх образів відбувається за рахунок розвитку й використання цифрових технологій і віртуального об'ємного кінематографа (А. Цеплігіс), сучасних матеріалів (Т. Шехтер), відеоформатів (С. Баландін), нових технічних пристроїв (Б. Галєєв), інтеграції або, навпаки, диференціації традиційних видів і груп мистецтв (О. Потапова) тощо. Такі взаємодії й сприяють появі нових форм візуалізації та втілення в категоріях мистецтва глобального знання про навколишній світ.

У філософському аспекті глобалізація художньої культури визначається як процес інтеграції окремих культур в єдину світову культуру (Данільян, Дзьобань, 2019). Культурна глобалізація зумовлює розквіт художнього різноманіття. Факторами таких позитивних процесів є як загальні для всіх сфер глобалізації: збагачення одних культур іншими, доступ до різноманітної інформації, розвиток технологій; так і специфічні: відродження та сучасне переосмислення звичаїв, цінностей суспільства, злиття мистецтв різних груп і видів у цілісний феномен, модифікації засобів виразності в мистецтвах.

З іншого боку, процеси культурної глобалізації сприймаються не тільки як позитивні зрушення в соціальному розвитку, а і як украй негативні. Серед негативних аспектів культурної глобалізації – утрата національної ідентичності народів, їхніх етнокультурних особливостей, руйнування традиційних для певного суспільства цінностей аж до повного їх поглинання іншою цивілізацією. Більше того, у цих зрушеннях убачається ризик втрати людиною власної свободи у своєму культурному просторі: «якщо антиглобалісти запитують, чи буде людина вільна, якщо потрібно бути «такою, як усі», то глобалісти запитують, чи буде людина вільна, якщо не можна бути «такою, як усі» (Голубинська, 2017).

Отже, прояви процесів глобалізації в мистецтві можуть бути представлені декількома формами: взаємодією на територіальних засадах, синергією традицій та інновацій, поєднанням технологій, синтезом на груповій або видовій основі.

Глобалізація в мистецтві за територіальною ознакою трактується як синтез рис східного і західного мистецтв (Пригаріна, 2014), уніфікація національних культур (Голубинська, 2017), злиття національних культур у єдину глобальну культуру (Чернишова, 2019), вестернізація за стандартами англо-американського суспільства, які визначаються впливовими факторами трансформації ціннісних орієнтацій інших народів (Тетюшкіна, 2010).

Синергія традиційних та інноваційних культурних форм передбачає створення на основі автентичних художніх практик нового стилістично спорідненого художнього продукту. В Україні така художня діяльність реалізується, наприклад, шляхом синтезу традиційних стилістичних напрямів у народному декоративно-прикладному мистецтві та їх інноваційного перетворення, використання концептів української концептуальної картини світу та їх синтезу в сучасних культурологічних інтерпретаціях, традицій домашнього живопису в сучасних мистецьких практиках, подання ландшафтного мистецтва як засобу створення й підтримання своєї ідентичності сучасними культурними групами (Омельченко та ін., 2019).

Важливим фактором процесів художньої інтеграції є швидкий розвиток технологій. Саме розвиток технологій уможливив інтегрування найрізноманітніших сфер людської діяльності й мистецтва та зумовив виникнення культурних феноменів, які були немислими всього кілька десятиліть тому. До таких явищ належать твори science-art, у яких дві сфери – наука та мистецтво – є еквівалентними, або конгломерати bio-art, творці яких синтезують досягнення біотехнологій і мистецтва. У деяких новочасних дослідженнях ситуації взаємодії різних видів мистецтв, а також мистецтва й «немистецтва» визначені як інтермедіальні феномени, а інтермедіальна стратегія – як спосіб реалізації цієї ситуації у творчій діяльності (Бовсунівська, 2013). Сучасні інтермедіальні феномени є передумовою для синтезу та модифікації будь-якої інформації завдяки розвитку технологій збереження й поширення знання.

Зазначені трансформації художньої культури в контексті загальної глобалізації, безумовно, впливають і на всі аспекти сучасної мистецької освіти, що вимагає нових стратегій її реалізації. З усіх форм глобалізаційних процесів сучасної художньої культури в мистецькій освіті майбутнього вчителя пріоритетним є художній синтез, оскільки взаємодія культур на територіальних засадах, синергія традицій та інновацій, поєднання технологій більш притаманні сфері професійного мистецтва. Концепція художнього синтезу – це той універсум, який дає змогу комплексно досягти цінності навколишнього світу й усвідомлювати актуальні соціальні смисли.

Використання потенціалу художнього синтезу як освітнього ресурсу, що подає художню картину

світу з наукових позицій, вимагає відповідної освітньої технології. Ключовими векторами такої технології в педагогічному ЗВО є:

- вибір і вдосконалення базової концепції, яка має ґрунтуватися на науковому підході до цілісного сприймання явищ сучасного культурного процесу;

- наявність системи сенсів, що становлять модель цілісної художньої картини сучасного світу, серед яких – світогляд епохи; новітня художня теорія; традиційні та новітні категорії мистецтва; стиль як ідеальна модель мистецької активності певної епохи, регіону, етносу, суб'єкта;

- специфічний спосіб відбору і структурування навчального матеріалу, який має бути спрямований на створення цілісного дослідницького образу художньої картини світу;

- вибір системи художніх засобів, які є інструментом для вираження унікальності авторської художньої картини світу й водночас її універсальності.

Компетенціями, які будуть сприяти цілісному досягненню майбутніми вчителями навколишнього світу в контексті художнього синтезу, є:

- уміння сприймати, аналізувати й усвідомлювати сучасні художні явища, використовувати ці знання при виконанні навчальних, творчих, професійних завдань;

- здатності до концептуальної активності, яка базується на художній картині світу;

- готовність до власної творчої діяльності (Малицька, 2020).

Серед новоутворень, що забезпечують формування вищезазначених компетенцій майбутнього вчителя, можна виділити:

- оволодіння технологіями та прийомами мистецької діяльності в її різних аспектах;

- оволодіння технологією навчання мистецької діяльності.

Висновки. Підсумовуючи зазначене вище, можна констатувати, що концепція художнього синтезу не є новаторською. Але його переосмислення в контексті глобалізації світу й модернізації сучасного суспільства дасть змогу вирішити проблеми невідповідності мистецької освіти майбутнього педагога сучасним реаліям суспільства. Художній синтез є засобом осмислення сучасних процесів глобалізації, цілісного досягнення сучасних художніх явищ майбутніми вчителями мистецьких дисциплін.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ehrlich P., Ehrlich A. Can a collapse of global civilization be avoided? URL: <https://royalsocietypublishing.org/doi/10.1098/rspb.2012.2845.2013> (дата звернення: 05.02.2021).

2. Mello M. Transdisciplinarity : An Experience in Implementation. *CIRET*. 2001. URL: <http://ciret-transdisciplinarity.org/bulletin/b16c12.php> (дата звернення: 05.02.2021).
3. Morin E. Seven complex lessons in education for the future. *UNESCO*. 1999. URL: https://www.researchgate.net/publication/328028923_Edgar_Morin_Seven_complex_lessons_in_education_for_the_future(дата звернення: 08.02.2021).
4. Nicolescu B. Extrait du livre LA TRANSDISCIPLINARITÉ – Manifeste. URL: <http://ciret-transdisciplinarity.org/transdisciplinarity.php> (дата звернення: 01.02.2021).
5. Бовсунівська Т. В. Екфразис & інтермедіальність. *Літературознавчі студії*. 2013. Вип. 39 (1). С. 109–115. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Lits_2013_39%281%29__17 (дата звернення: 01.02.2021).
6. Голубинская А. В. Диверсификация и унификация культур в глобальном веб-пространстве. *Век глобализации*. 2017. № 1 (21). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/diversifikatsiya-i-unifikatsiya-kultur-v-globalnom-veb-prostranstve> (дата звернення: 01.02.2021).
7. Данільян О. Г., Дзьобань О. П. Глобалізація культури : протиріччя та тенденції розвитку. URL: <https://docplayer.net/71871724-Globalizaciya-kulturi-protirichchya-ta-tendenciyi-rozvitku.html> (дата звернення: 11.02.2021).
8. Клепко С. Ф. Інтеграція і поліморфізм знання у вищій освіті. *Філософія освіти*. 2006. № 1 (3). С. 13–23.
9. Малицька О. В. Реалізація стратегії інтермедіальності в мистецькій освіті майбутнього вчителя: методологічні підходи. *Актуальні питання гуманітарних наук* : збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету ім. Івана Франка. Вип. № 33. С. 238–242. URL: http://www.aphn-journal.in.ua/archive/33_2020/part_2/39.pdf (дата звернення: 01.02.2021).
10. Мокий М. С., Мокий В. С. Трансдисциплінарність в вищому освіті: експертні оцінки, проблеми і практичні рішення. *Современные проблемы науки и образования*. 2014. № 5. URL: <http://science-education.ru/ru/article/view?id=14526> (дата звернення: 02.02.2021).
11. Пригарина І. А. Глобалізація в сучасному мистецтві: тематичні аспекти. *Художественная культура*. 2020. № 3. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/globalizatsiya-v-sovremennom-iskusstve-tematicheskie-aspekty> (дата звернення: 11.02.2020).
12. Тетюшкіна С. А. Вестернізація як соціокультурне явище. *Соціально-гуманітарні знання*. 2010. № 1. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/vesternizatsiya-kak-sotsiokulturnoe-yavlenie> (дата звернення: 04.02.2021).
13. Традиційна культура в умовах глобалізації: синергія традиції та інновації : матеріали науково-практичної конференції (21–22 червня 2019 року). Харків : Друкарня «Мадрид», 2019. 398 с. URL: https://www.cultura.kh.ua/images/documents/traditsina_kultura_2019.pdf (дата звернення: 08.02.2021).
14. Чернышова Е. Н. Проблемы формирования глобальной культуры. *Большая Евразия: Развитие, безопасность, сотрудничество*. 2019. № 2-2. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/problemy-formirovaniya-globalnoy-kultury> (дата звернення: 10.02.2021).

REFERENCES

1. Ehrlich P., Ehrlich A. Can a collapse of global civilization be avoided? Retrieved from <https://royalsocietypublishing.org/doi/10.1098/rspb.2012.2845.2013> [in English].
2. Mello M. Transdisciplinarity : An Experience in Implementation. Retrieved from <http://ciret-transdisciplinarity.org/bulletin/b16c12.php> [in English].
3. Morin E. Seven complex lessons in education for the future. *UNESCO*, 1999. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/328028923_Edgar_Morin_Seven_complex_lessons_in_education_for_the_future [in English].
4. Nicolescu B. Extrait du livre [Book's extract] LA TRANSDISCIPLINARITÉ – Manifeste. Retrieved from <http://ciret-transdisciplinarity.org/transdisciplinarity.php> [in French].
5. Bovsunivska T. V. Ekfrazys & Intermedialnist [Ekphrasis & Intermedaite]. *Literaturoznavchi studiyi*, 2013, Nr 39 (1), pp. 109–115. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Lits_2013_39%281%29__17 [in Ukrainian].
6. Golubinskaya A. V. Diversifikaciya i unifikaciya kultur v globalnom veb-prostranstve [Diversification and unification of cultures in the global web space]. *Vek globalizacii*, 2017, Nr 1 (21). Retrieved from <https://cyberleninka.ru/article/n/diversifikatsiya-i-unifikatsiya-kultur-v-globalnom-veb-prostranstve> [in Russian].
7. Danilian O. H., Dzoban O. P. Hlobalizatsiia kultury: protyrichchia ta tendentsii rozvytku [Cultural globalization: contradictions and trends in development]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Iurydychna akademiia Ukrainy imeni Yaroslava Mudroho»*, Nr 2 (33), pp. 28–41. Retrieved from <https://docplayer.net/71871724-Globalizaciya-kulturi-protirichchya-ta-tendenciyi-rozvitku.html> [in Ukrainian].
8. Klepko C. F. Intehracija i polimorfizm znannja u vyščij osviti [Integration and polymorphism of knowledge in higher education]. *Filosofija osvity*, Nr 1 (3), 2006, pp. 13–23 [in Ukrainian].
9. Maljtska O. V. Realizatsiia stratehii intermedialnosti v mystetskii osviti maibutnoho vchytelia: metodolohichni pidkhody [Implementation of an intermedial strategy in the art education of a future teachers: methodological approaches]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk: zb. nauk. prats, Drohobyt'skyi derzhavnyi pedahohichnyi universytet im. Ivana Franka*, Nr 33, 2020, pp. 238–242. Retrieved from <http://dspace.bdpu.org:8080/xmlui/handle/123456789/3296> [in Ukrainian].
10. Mokij M. S., Mokij V. S. Transdisciplinarnost v vysshem obrazovanii: ekspertnye ocenki, problemy i prakticheskie resheniya [Transdisciplinarity in higher education: expert assessments, problems and practical solutions]. *Sovremennye problemy nauki i obrazovaniya*, Nr 5, 2014. Retrieved from <http://science-education.ru/ru/article/view?id=14526> [in Russian].
11. Prigarina I. A. Globalizaciya v sovremennom iskusstve: tematicheskie aspekty [Globalization in contemporary art: thematic aspects]. *Hudozhestvennaya kultura*, 2020, Nr 3. Retrieved from <https://cyberleninka.ru/article/n/globalizatsiya-v-sovremennom-iskusstve-tematicheskie-aspekty> [in Russian].

-
12. Tetyushkina S. A. Vesternizaciya kak sociokulturnoe yavlenie [Westernization as a socio-cultural phenomenon]. *Sotsialno-gumanitarnye znaniya*, 2010, Nr 1. Retrieved from <https://cyberleninka.ru/article/n/vesternizatsiya-kak-sotsiokulturnoe-yavlenie> [in Russian].
13. Tradytsiina kultura v umovakh hlobalizatsii: synerhiia tradytsii ta innovatsii [Traditional culture in the context of globalization: synergy of tradition and innovation]. *Materialy naukovo-praktychnoi konferentsii (21–22 chervnia 2019 roku)*. Kharkiv : *Drukarnia Madryd*, 2019, 398 p. Retrieved from https://www.cultura.kh.ua/images/documents/tradycina_kultura_2019.pdf [in Ukrainian].
14. Chernyshova E. N. Problemy formirovaniya globalnoj kultury [Problems of formation of a global culture]. *Bolshaya Evraziya: Razvitie, bezopasnost, sotrudnichestvo*, Nr (2-2), pp. 656–658. Retrieved from <https://cyberleninka.ru/article/n/problemy-formirovaniya-globalnoy-kultury> [in Russian].